

Adskillelse fra Staten som et meget fjernliggende Maal. For mig har det i Overensstemmelse med Socialdemokratiets Program været et Maal, vi skulde naa saa hurtigt som muligt. Jeg havde helst set en anden Vej indslaaet til at naa dette Maal. Denne Vej blev spærret gennem den 20-aarige Christensenske Lovgivning. Nu stiller Socialdemokratiet sig paa Kendsgerningernes Grund og siger: Nu kan vi ikke vende tilbage til et forlængst forladt Udgangspunkt og gaa en anden Vej, og de, der gik denne anden Vej — og det ærede Medlem Hr. J. Jacobsen slog disciplinært Følge —, kan ikke nu bebrejde mig og mine Meningsfæller, at vi siger: Nu staar vi her, hvor de har ført os hen, nu kan vi ikke vende tilbage og gaa en anden Vej, nu maa vi paa Kendsgerningernes Grund med Virkelighedssans se, hvad vi kan faa ud af de nuværende Tilstande, og se at komme til det Maal ad en anden Vej, det Maal, som stadig har været vort Maal, som vi havde haabet at naa ad en anden og efter min Mening bedre Vej.

Det ærede Medlem Hr. J. Jacobsen sagde, at han og hans Parti vilde altid være imod en Kirkeforfatning. Dér ser vi det ærede Medlems Mangel paa Virkelighedssans. Vi har en Kirkeforfatning! Vi har den J. C. Christensenske Kirkeforfatning, vi har Menighedsraad, Provstiudvalg, Bispevalg; vi har en helt anden kirkepolitisk Tilstand, end vi havde omkring 1900. Den Gang var det den parlamentariske Kirkeminister, der under Ansvar for Rigsdagen havde Myndighed i kirkepolitiske Spørgsmaal. Nu er Centrum, nu er Tyngdepunktet i meget væsentlig Grad forskudt over til Menighedsraadene og over til de menighedsraadsvalgte Biskopper. Det er jo ganske givet.

De Herrer kan blot anstille det Tankeeksperiment, at en Kirkeminister vilde foretage et Indgreb i indre kirkelige Spørgsmaal, i Ritualspørgsmaal, i Trosspørgsmaal, i Lærespørgsmaal, hvorimod store Dele af Folkekirken, af Menighedsraadene og af Biskopperne, maaske alle Biskopperne, vilde protestere. Hvem vilde gaa sejrrig ud af den Kirkekamp? Sandelig ikke Kirkeministeren, sandelig Menighedsraadene og Biskopperne, idet Biskopperne kunde appellere til deres Vælgere, Menighedsraadene, og i en saadan Situation ganske sikkert vilde blive genvalgt. Og hvad saa? Saa havde vi Konflikten mellem Stat og Kirke, og i denne Konflikt vilde Staten ikke være den stærkeste. Paa et tidligt Tidspunkt har jeg set, hvorhen Udviklingen styrede, og har derfor

med Socialdemokratiets Programmaal, Kirkens Adskillelse fra Staten, for Øje spejdet efter enhver Lejlighed, der var til at komme den Vej; og dér skiltes min Vej fra det ærede Medlem Hr. Povlsens.

Jeg husker, at det ærede Medlem Hr. Moltesen en Gang sagde, at Statskirke, Statskristendom, Statsreligion var Hedskab. Jeg er enig med ham deri, det er vel mange. Han sagde, at vi maatte komme til Kirkens Adskillelse fra Staten. Han mente, at i katolske Lande vilde det blive Staten, der tog Initiativet dertil, i de protestantiske Lande vilde Bevægelsen forhaabentlig udgaa fra selve Kirken. Jeg gav ham Ret, og saa snart der kom en nogenlunde kraftig Ytring fra Kirkens Side om Kirkens Adskillelse fra Staten, hørte jeg til dem, der greb til. Det var i 1916, da der efter Initiativ af Kirkeligt Landsudvalg var nedsat et Udvalg om Forholdet mellem Stat og Kirke, hvortil forskellige Retninger var tilkaldt, hvori ogsaa det ærede Medlem Hr. J. Oskar Andersen havde Sæde. Da dette Udvalg afgav en Beretning, som — hvad man end kunde være uenig om i Henseende til Enkeltheder — alligevel i Hovedsagen stilede i samme Retning som Socialdemokratiets Program, Kirkens Adskillelse fra Staten, mente jeg, at vi skulde stille os paa Forhandlingsfod med denne Retning, med disse Bestræbelser. Dette Udvalg kom til alle Rigsdagens Partier, men mødte Lige-gyldighed eller Valenhed de fleste Steder, mødte afgjort Uvillie fra det radikale Venstres Side, det ærede Medlem Hr. Povlsens Side — mødte afgjort Sympati hos Socialdemokratiet.

Det var saa tidligt som 1916. Der er ikke nu, efter at vi har dannet Regering, Tale om at slaa ind paa en ny Vej; nej, vi fortsætter ad den Vej, vi har søgt at komme ind paa langt tidligere, naar som helst og hvor som helst der var Mulighed for at komme ind paa den Vej, nemlig at forberede Kirkens Adskillelse fra Staten. Jeg tror, at man skulde have taget imod den fremstrakte Haand den Gang. Jeg tror det er beklageligt, at man ikke gjorde det, og det har jeg udtalt i tidligere Debatter.

Det er jo ikke første Gang, det ærede Medlem Hr. Povlsen og jeg er uenige; i 1922 havde vi en ret levende og livlig Debat om alle disse Spørgsmaal, fordi vi begge to allerede den Gang saa, hvordan Fremtiden vilde eller kunde forme sig, naar den Christensenske Lovgivning var blevet foreløbig afsluttet, saaledes som det skete i